

Тодичњак бр. 5

Удружења грађана
**"Баштина и будућност-
АРАНЂЕЛОВАЦ 1859"**

Велика Госпојина
Аранђеловац 2006.

Јоджшњак бр. 5

Издавач:
Удружење грађана
"Баштина и будућност - АРАНЂЕЛОВАЦ 1859"

За издавача:
Милутин Вељовић

Уредник:
Иван Златковић

Фотографије:
Небојша Радовановић
Милан Илић

Графичка обрада:
Милан Илић

Штампа:
"Мајданац" Аранђеловац

Тираж:
300 примерака

Велика Госпојина
Аранђеловац 2006.

Насловна страна:
Кафана Миће Прекића, 1931. године

Тодичињак бр. 5

Удружења грађана
**"Баштина и будућност-
АРАНЂЕЛОВАЦ 1859"**

Велика Госпојина
Аранђеловац 2006.

С А Д Р Ж А Ј :

стр.

---

1. Повеља	1
2. Извештај о раду четврте Скупштине Удружења	3
3. Извештај о раду Управног одбора	5
4. Финансијски извештај	7
5. План рада Удружења за 2006/2007. годину	8
6. Етно двориште	9
7. У сусрет јубилеју Аранђеловца	14
8. Одлука Удружења	16
9. Шумадијска кривуља	17
10. Допис Удружења грађана	19
11. Одлука СО Аранђеловац	21
12. Сећање на шумадијског "ћиру"	22
13. "Млин и мрак самле"	25
14. Плоча захвалности поново на зиду у згради гимназије	27
15. Занатска чаршија	29
16. Културне активности Удружења	30
17. О хајдуцима и јатацима	32
18. Песме Драгољуба Радовића Каплара	34
19. Живорад Тодоровић - Жика Стрип	36
20. Детињство једног великог уметника	39
21. Ђуниски посланици	42
22. Аранђеловачки пијац	45
23. У бањи за срце, децу и благословене жене	55
24. Фудбалски времеплов	57
25. ФК "Светлост" - први раднички клуб	61

Одлуком Скупштине Удружења грађана
”БАШТИНА И БУДУЋНОСТ - АРАНЂЕЛОВАЦ 1859”
одржане 09.11. 2001. године у Аранђеловцу,
усвојена је ова:

П О В Е Љ А

којом се утврђују циљеви, задаци и правци рада и деловања Удружења. Сваки члан Удружења, својим добровољним радом, даје допринос на остварењу ових циљева и задатака:

- * чување и неговање традиционалних вредности града и околине Аранђеловца,
- * чување спомена на историјске вредности града,
- * допринос урбаном и руралном складу уређења вароши,
- * допринос архитектонском осавремењавању градитељства у складу са постојећим амбијентом града,
- * допринос очувању човекове средине,
- * допринос развијању свих облика културног стваралаштва,
- * помоћ у развоју општинских комуналних добара града и околине,
- * објављивање садржаја историјских и културних тековина везаних за подручје града и околине,
- * унапређење и развијање добротворног и хуманитарног рада,
- * сарадња са сродним невладиним и нестраначким организацијама.

Наведени циљеви, задаци и правци рада, не смеју бити занемарени, нити изостављени. У складу са могућностима, могу бити додавани нови задаци и проширивани нови правци рада.

Етно кућа

Извештај о раду четврте Скупштине Удружења

У просторијама нашег Удружења дана 28.08.2005. године у 11 часова одржана је четврта редовна Скупштина. Заједно са гостима Скупштини је присуствовало 90 учесника.

Седница Скупштине је одржана са следећим дневним редом:

- Избор радног председништва

1. Усвајање пословника о раду

2. Извештај о раду УО између две Скупштине

3. План рада Удружења за наредни период

4. Избор нових органа Удружења

5. Доношење предлога одлуке о расписивању конкурса за идејно уређење старог дела града.

Седницу Скупштине је отворио председник Миодраг А. Бошковић и поздравио присутне госте и чланове Удружења.

Бранислав В. Недељковић је предложио радно председништво и дневни ред - што је и усвојено.

По првој тачки Бранислав В. Недељковић је изнео предлог Пословника о раду који је усвојен. По другој тачки извештај је поднео Боривоје Десивојевић који је дат у Годишњаку бр. 4. Финансијски извештај је поднео Слободан Гавриловић. После уводног излагања почела је дискусија по овој тачки дневног реда, где су учешће узели чланови Удружења, као и гости. Владета Коларевић је истакао да му наше Удружење личи на велику породицу која жели да помогне развоју Аранђеловца и околине у свим сегментима развоја. Он тренутно ради на прикупљању грађе о селу Врбици и биће му потребна помоћ нашег Удружења. Бранислав В. Недељковић је изнео да имамо активности на уређењу јавних чесми и извора и да смо кренули од Буковичке чесме и да идемо до Врбице. Извештај о раду УО је једногласно усвојен.

По трећој тачки дневног реда план рада Удружења за 2005/2006. годину је изнео Миодраг А. Бошковић. План рада је изнет у Годишњаку бр. 4. Кроз дискусију по овој тачки дате су допуне за план рада. Владимир Василијевић је предложио да уређење "Костурнице" уђе у план рада. Милисав Милованчевић је предложио да се постави плоча са адекватним текстом на кући где је била прва електрична централа у граду. Господин Иванчевић је похвалио напоре које чини наше Удруже-

ње и предложио да упутимо апел одговорним људима у Општини да се ангажују да многобројне могућности града активирају. Директорка РТВ "Шумадије" Слађана Глишић је похвалила рад Удружења и обећала да ће локални медији пратити наш рад. Душан Извонар је обавестио присутне да спремамо пројекат за уређење и опремање радионице за израду керамике којом ћемо конкурисати преко Регионалне агенције за економски развој Шумадије и Поморавља за потребна финансијска средства.

По четвртој тачки дневног реда изабрани су:

- Председник Скупштине - Душан Извонар
- Заменик председника Скупштине - Тихомир Тимотијевић
- Чланови Управног одбора: Љиљана Бошковић, Драгана Бига, Драган Плећевић, Небојша Радовановић, Милутин Вељовић, Милорад Матијашевић и Милан Крсмановић

- Чланови Надзорног одбора: Добривоје Игњатијевић, Милутин Петровић и Милосав Катанић.

По петој тачки дневног реда Бранислав В. Недељковић је прочитао предлог одлуке о утврђивању услова за расписивање конкурса за уређење старог дела града. Учешће у дискусији по овој тачки дневног реда су узели Миодраг А. Бошковић и Слободан Лазаревић и подржали предлог.

На крају седнице Миодраг А. Бошковић се захвалио на досадашњој сарадњи, а Душан Извонар на указаном поверењу.

Небојша Радовановић

Извештај о раду Управног одбора

У периоду између две скупштине 2005/2006. год. УО одржао је 44 састанка (увек четвртком), углавном радних, али и лепих и незаборавних дружења поводом крсних слава чланова Удружења.

На првом састанку (конститутивном) одржаном 5.09.2005. год. чланови УО су једногласно изабрали:

преседника - Милутина Вељовића

потпредседника - Милана Крсмановића и

секретара - Небојшу Радовановића.

Даљи рад УО се одвијао врло често на ивици кворума, а треба напоменути да су поједини чланови (М. Ивовић, М. Бошковић, С. Гавриловић, Б. Десивојевић) били присутнији на састанцима од појединих чланова УО. Проблеми са кворумом нису нас омели у извршавању планираних активности, које су углавном и реализоване:

- Одржали смо већ традиционалну прославу Бадњег дана на Старом тргу и ускршње бојење јаја у Етно дворишту;

- У Удружење су примљена четири нова члана;

- Издата је збирка песама "Песме" Драгољуба Радовића Каплара и организована презентација исте у Етно кући, захваљујући ангажовању Бранислава В. Недељковића;

- Одржана су два вечерња сусрета у Етно кући. Посебно успешно било је вече под називом "Међу јатацима", а веома занимљиво је било и гостовање времешног Аранђеловчанина Ђорђа Лупшића;

- Обновљени су камени стубићи око чесме у Жућином паркићу, које су поразваљивали "наши" поједини суграђани. Радове је без наде извела СГР "Зидар" из Даросаве, власника Срђана Добричића, а уз стручно руковођење нашег члана Миленка Ивовића;

- Постављена је спомен плоча на објекат, сада ресторан "Стари млин", којом је обележен почетак рада прве електричне централе у Аранђеловцу;

- На позив "Регионалне агенције за економски развој Шумадије и Поморавља" ДОО из Крагујевца, Удружење је учествовало на конкурс за подстицајна неповратна средства са пројектом Керамичарске радиони-

це у оквиру Етно дворишта и Галерије керамике у објекту Старог суда. Пројекат у овом кругу није "прошао" уз образложење да ће бити реализовани пројекти са тренутно већим степеном економске исплативости, и да наш пројекат остаје за разматрање у другом кругу. Пројекат су израдили Душан Извонар, Крсто Чубровић и Милутин Вељовић;

- Започети су послови и нове иницијативе на ревитализацији "Железничке станице" у Аранђеловцу, а у исте активности укључена је и Скупштина општине Аранђеловац;

- Иницијатива и темељно припреман предлог расписивања Конкурса за урбанистичко решење "Старог трга" је реализована, али сада са много ширим простором који обухвата стари део града, под називом "Занатска чаршија";

- Удружење је покренуло изузетно важну и благовремену иницијативу за почетак припрема обележавања 150 година од оснивања града Аранђеловца. Урађен је преднацрт програма рада и исти је презентован локалној управи;

- Према Повељи Удружење је остварило сарадњу са другим удружењима и установама а то су: "Етнофорум" из Јагодине, Удружење железничара из Лајковца, Регионална агенција за развој Шумадије и Поморавља из Крагујевца, Планинарски савез, Еколошки покрет, Гимназија "Милош Савковић", КУД "Абрашевић" Стари град, "Деца у срцу" (сви из Аранђеловца), као и посебно обострана и квалитетна сарадња са РТВ "Шумадија", ТВ "Сунце" и од скоро недељником "АР репортер" из Аранђеловца;

- Урађена је репарација (специјалним премазима) зидова, подова и плафона у Етно кући, уз стручну помоћ Душана Извонара. Материјал за извођење радова поклонила је фабрика за производњу грађевинских материјала "Бања Комерц" из Аранђеловца.

Председник Управног одбора
Милутин Вељовић

Финансијски извештај

- Укупан приход остварен у 2005. год. је: 96.000,00 дин.
- Пословни расход у 2005. год. је: 40.000,00 дин.
- Пословна добит, односно стање на текућем рачуну 31.12.2005. год. је: 56.000,00 дин.

Напред наведени извештај је приказан у форми како то Закон налаже, док у стварности пословање и активности Удружења далеко превазилазе цифре из Извештаја. Како и зашто?

Већина послова у Удружењу се обавља из ентузијазма како самих чланова тако и симпатизера, па је то све врло тешко валоризовати у неке новчане износе. Треба напоменути да је Удружење очигледно, својим радом, заслужило и статус буџетског корисника, за сада врло скромног али...

Евидентно је неуредно плаћање годишње чланарине. У 2005. год. ненаплаћена чланарина износи 12.500,00. дин. а што је око 27,5% укупне чланарине.

Управни одбор

План рада Удружења за 2006/2007. годину

Удружење грађана "Баштина и будућност - Аранђеловац 1859" наставиће са реализацијом како краткорочних, тако и дугорочних програма значајних за грађане Аранђеловца, али и за сам град. Неки од значајнијих задатака у наредној години биће:

1. Наставак активности око реализације пројекта уређења старог трга у оквиру урбанистичког решења "Занатска чаршија".

2. Учешће у изради генералног урбанистичког плана града, као и наставак рада на уређењу градских простора.

3. Ангажовање на остварењу идеје о уређењу простора старе железничке станице и изналажење могућности њене што брже реализације.

4. Прикупљање идеја, осмишљавање програма и наставак започетих активности око прославе великог јубилеја - 150 година оснивања Аранђеловца.

5. Наставак активности око реализације пројекта отварања градске галерије са јединственим керамичким уникатним експонатима симпозијума "Свет керамике".

6. Интензивирање досадашње успешне сарадње са невладиним и хуманитарним организацијама.

7. Изналажење могућности штампања књига везаних за очување традиционалних вредности и живот града, а у сарадњи са градским установама културе и образовања.

8. Наставак реализације плана и програма Удружења заснованих на очувању традиционалних вредности, у оквиру чега извршити обележавање највећих хришћанских празника Бадњег дана и Ускрса.

9. Омасовљење Удружења пријемом нових чланова.

10. Уређење Етно дворишта и формирање сталне поставке са репрезентативним етно садржајем, типичним за овај крај, који би био доступан свим грађанима, ђацима и туристима.

Председник Скупштине
Душан Извонар

Етно двориште

(Интервју са Миодрагом А. Бошковићем)

На самом уласку у Аранђеловац налази се очувано двориште из периода од пре Првог српског устанка. Двориште је данас, делом, власништво Миодрага А. Бошковића, а и седиште је Удружења грађана "Баштина и будућност-Аранђеловац 1859".

Према положају дворишта породице Милошевић, може се закључити да је ово насеље међу најстаријима у овом делу Шумадије. Ту су два потока, једна река, ту је Рисовачка пећина из палеолита, а према казивању власника Милошевића, они воде порекло од извесног Јована Врбице. Двориште је старо нешто више од 200 година, можда и 250 година и оно се састојало из два дела: један део је економски, а други део за становање. Али економски део није био у правом смислу речи. Он је делио стару кућу, вајат, млекар и нову кућу од коша, магазе и практично је то економски део, а онај део који је имао шталу у коме су били торови и говеда је био иза. Штала је била у другом делу старе куће. А занимљиво је и то да је стара кућа првобитно била качара. Она је имала пролаз кроз средину, а то се и данас може видети. Имала је дебеле зидове, а била је површине од прилике 9 са 9 метара. На средини су била два отвора кроз која се прелазило. Они су сада зазидани и постављена су врата.

Што се тиче дела који данас држи Удружење грађана "Баштина и будућност-Аранђеловац 1859", стару кућу је отац власника преградио и направио две собе, односно кухињу и собу. Ту им је било велико ватриште, које и данас постоји. Прости су разлози зашто је он боравио у старој, поред нове куће. Жена му је имала проблеме са кичмом, дуго је била савијена, били су сами и није могла често да се пење уз степенице. Они су ту нову кућу практично увек издавали. Нова кућа је имала подрум и у њему је за време Другог светског рата била млекара. Ту су људи откупљивали млеко, а сиротиња је долазила да узме сурутку.

Породица Милошевић, која је обитовала у том дворишту два и по века, била је прилично имућна. Имали су окућнице скоро 10 хектара, имали су неколико хектара на Баљковици. Ко год је кренуо у град, посеђивао их је, били су врло друштвени.

Како је дошло до тога да двориште породице Милошевић буде стављено под заштиту државе?

1985-86. године, док сам радио у "Књаз Милошу", водио сам екипу која је радила монографију Буковичке бање. Највише смо истраживали архив Дунавске бановине и штампу. У екипи су били Рада Миловановић, Драган Тодоровић, Марко Јокић и ја. Донели смо позамашно материјала, иако су и пре тога многи истраживали историју Буковичке бање, све је остајало у неким приватним архивама или је погубљено. Радећи на том истраживању, родила ми се идеја да би било добро да се такво једно двориште, које је надомак града, које има све особине сеоског домаћинства, стави под заштиту. Питао сам Зорана Јосића, који је тада био директор Музеја у Аранђеловцу и он се одмах ангажовао на сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе из Крагујевца. У Заводу су тада руководиоци били Дебљевић и Прокић. Врло брзо је двориште стављено под тзв. "претходну заштиту". Пошто се ништа, наравно, не може урадити без општине и људи који то треба да ураде званично, упутили смо се код тадашњег председника др Владимира Арсенијевића. Он је то одмах подржао.

Приступили смо великом послу уређења 22 ара дворишта у коме је било 7-8 објеката. Нимало није једноставно урадити пројекат заштите за тако нешто. Требало је сачекати све званичне одлуке, чак изменити урбанистички план, који је предвиђао да се све сруши и да се направи неколико плацева. Мандати се смењују, време пролази. После тога тај посао су наставили председници Милан Швабић и Милосав Ивовић. У време Милосава Ивовића посао је приведен крају и дошло је до реализације - двориште је стављено под заштиту регионалног Завода за заштиту споменика културе. Урађена је и процена вредности и направљен је прави однос према том дворишту.

Ви сте упознали три породице Милошевић?

Власник није имао деце, живео је од пензије, а волео је да лепо живи, господин Илија. Он је трећи кога ја памтим - Андрија, Адам, и Илија. Породица Милошевић се није угасила. Угасила се само грана коју је представљао Илија Милошевић. Има их у Врбици, истина један део њих

се одселио за Београд, али у Мисачи, тамо је највећа фамилија. Ја мислим да имају 13 или 14 домова.

Илија је био образован човек, агроном, био је дописник "Гласа", тадашњих новина, као и сви образовани људи био је активан у друштвеном животу Аранђеловца. После рата је отишао у Војводину и цео радни век је провео у Змајеву код Новог Сада. Прва жена му је била из Пожаревца, а затим се оженио женом из Змајева. Илија је попримио доста манира своје друге жене. Ту мислим на манире при одржавању дворишта. Они су имали пуно цвећа, засадили су и неко дрвеће и то је стварно врхунски одржавано иако је било само њих двоје.

Све до стављања дворишта под заштиту, претпостављам, није било пуно посетилаца?

Када је Линда Карађорђевић први пут долазила у Србију, ја сам тада био у задужбинском друштву "Први српски устанак". "Тополци" и Миле Недељковић (етнолог) су ме замолили да им будем домаћин у Аранђеловцу. Требало је да она дође са своја два мала сина, Михајлом и Александром, а ми да је проведемо кроз Аранђеловац, да је одведемо у Орашац, а она би после наставила у Тополу. Позвао сам тадашњег председника општине Милана Швабића и сачекали смо Линду испред Старог здања. Госпођи смо уручили букет цвећа, а дечацима по пластични пиштољ, с обзиром на то да је династија Карађорђевића била, кроз историју, ратничка династија. Показали смо јој Салу кнежева, прошетали кроз парк (ја нисам улазио у парк из револта, јер је он и тада био у јако лошем стању, јер ми Аранђеловчани лоше газдујемо са најлепшом ствари коју имамо у граду).

Пошто је обишла град, Линда је дошла у етно двориште код господина Милошевића и његове супруге. Они су спремили гибанице и све од наших специјалитета, довели су неколико комшија у народној ношњи и у разговору смо провели неколико сати.

Прослава Дана града (тада се још славио 19. септембар), 1992. године и снимање популарне емисије "Варошарије" почело је испред те куће. Тада већ двориште почиње да прима посете, долазе људи, домаћини су увек били љубазни и увек су угошћавали, али наилазе и теже године.

Које године се господин Милошевић, власник дворишта, одлучио на продају?

Долази 1993. година, велика инфлација, власник је имао пуно проблема и стално жели да некако то двориште уступи за нека средства, Скупштини општине. Међутим, да ли није било слуха, или шта је било у питању, тек не постижу споразум. Те године ја сам већ радио приватно и својим средствима сам власника помагао и 1995. године он ми предлаже да ја купим део дворишта. Тако смо се и договорили - стари део дворишта да припадне мени, а ово остало да купи Општина. После неколико месеци Милошевић је преминуо, а ја се и даље са пијететом односим према том дворишту, а тако је и сада када су ту просторије Удружења грађана "Баштина и будућност-Аранђеловац 1859". Милошевић је желео да на улазу у двориште стоји табла са натписом "Сеоско домаћинство породице Милошевић". То смо и урадили. Двориште је и даље лепо, добро га одржавамо, али је штета да нас четири-пет, само четвртком, када су састанци чланова Удружења, седимо и уживамо.

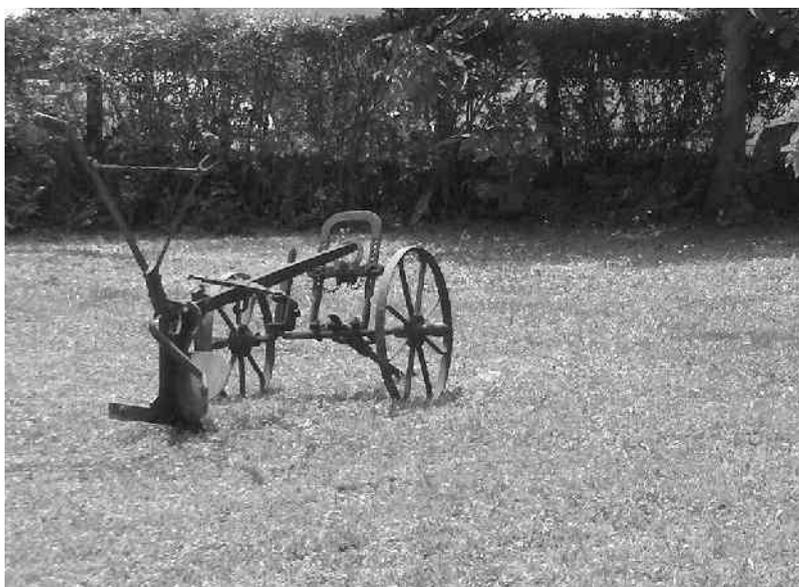
Шта се све дешавало у етно-дворишту после оснивања Удружења грађана "Баштина и будућност-Аранђеловац 1859"?

Удружење грађана "Баштина и будућност-Аранђеловац 1859" је афирмисало двориште, имали смо доста манифестација, од којих су неке постале традиционалне. На пример, сваке године, у сарадњи са Удружењем грађана "Деца у срцу", организујемо фарбање ускршњих јаја, док су раније били и божићни поклони. Ту је било и књижевних вечери, обележавање наших скупштина. Био је и интересантан догађај, када је дошао један џез музичар из Америке, кога је довео један наш шахиста који се одселио у Америку, спријатељио се са њим и довео га сад да види Србију. Тако смо организовали вече џез музике и симултанку са аранђеловачким шахистима. Неколико професора из наших школа је доводило децу да виде старо српско домаћинство и ја не знам зашто им то није ушло у редован програм. У програм прославе Дана града, ове године, ушао је и наш предлог да се у дворишту одржи изложба радова

са конкурса за уређење доње чаршије. Пуно је манифестација било, али ја и даље тврдим да може много више. То ништа није довољно кад двориште не живи сваки дан. Али има много могућности. Ми ништа не тражимо за себе. То што радимо, радимо за варош.

Невенка Поповић

Детаљ из Етно дворишта

У сусрет јубилеју Аранђеловца

Кнез Милош Обреновић, пред крај своје друге, кратке владавине у Србији, одлучио је да постави темеље још једној цркви - Покајници. Покајање због убиства кума је веома тегобно. Знао је то кнез веома добро. На дан Светог архангела Гаврила (13/26. јула) 1859. године, кнез је својим прогласом наредио:

- да се у селу Врбица подигне црква посвећена архангелу Гаврилу;

- да се ушорени део села Врбица, од датума свеца, назове Аранђеловац.

Ускоро, године 2009, Аранђеловац ће прославити скроман јубилеј, 150 година постојања.

У сусрет том јубилеју, Удружење грађана "Баштина и будућност - Аранђеловац 1859" покренуло је иницијативу да се благовремено почне са припремама за обележавање тог јубилеја. За све послове које треба обавити период од три године је једва довољан. Удружење грађана је своју иницијативу, посебним писмом, доставило општини аранђеловачкој. Иницијатива са конкретним предлозима је добронамерно прихваћена од стране органа локалне управе. Иницијатива Удружења грађана садржи предлоге:

- расписивање конкурса за израду урбанистичких решења за уређење старог дела града (одакле је Аранђеловац поникао);

- заштита и уређење амбијенталних целина у старом делу града;

- оснивање и поставка музеја старих заната;

- уређење старог трга (првобитне аранђеловачке пијаци) у центру старог Аранђеловца;

- уређење парка Буковичке бање и дела главне улице према парку.

Народ општине аранђеловачке заслужује свесрдну помоћ, како би оронули град и градска инфраструктура били бар донекле уређени до обележавања јубилеја.

Управо из разлога што боље организације свих послова и ради прибављања финансијских средстава, Удружење грађана предлаже оснивање (већ током 2006. године) Организационог одбора за припрему

прославе јубилеја. У организациони одбор треба укључити: представнике Владе Републике Србије, представнике локалне управе, привреде Аранђеловца, културне посленике, чланове САНУ и Аранђеловчане који живе ван Аранђеловца, укључујући и дијаспору.

Нека овај текст послужи као апел свим људима добре воље који воле Аранђеловац, без обзира на то што не живе у њему, да нам се придруже и помогну у пословима припреме обележавања 150-годишњице од настајања Аранђеловца.

Бранислав В. Недељковић
(Политика, 29.11.2005)

На основу чл. 12 Статута УДРУЖЕЊА "БАШТИНА И БУДУЋНОСТ- АРАНЂЕЛОВАЦ 1859"- из Аранђеловца и Пословника о раду, Управни одбор Удружења на седници одржаној дана 17.10.2005. године у просторијама "Етно куће", донео је следећу:

О Д Л У К У

1. Да приступи припремама за обележавање 150 година од настанка града Аранђеловца. Удружење ће у наредном периоду сачинити програм активности, како би 2009. годину дочекали у лепшем и уређенијем граду, јер то наша генерација дугује овој средини и граду.
2. Удружење ће о својој Одлуци обавестити председника Општине, како би Општина благовремено преузела своје активности.
3. Удружење се обавезује да преко средстава информисања обавести грађане и остале организације, како би свако из свог делокруга делатности дао допринос том великом јубилеју.
4. Одлуку доставити: председнику УО Удружења, архиви, СО Аранђеловац.

Образложење

Сходно изнетом, одлучено је као у диспозитиву.

ПРЕДСЕДНИК УПРАВНОГ ОДБОРА

Г-дин Милутин Вељовић

"Шумадијска кривуља"

У периоду између две скупштине Удружење је наставило активности на оживотворењу идеје "Шумадијске кривуље".

Са Скупштином општине и железничком станицом настављени су интензивни разговори око преузимања железничке станице и простора око ње. Извршене су потребне процене и усаглашене вредности.

Одборници Скупштине општине Аранђеловац су били веома активни када је ова идеја у питању, тако да су јој на својим седницама посветили више тачака дневног реда. Два пута су донели закључке или одлуке да се простор железничке станице купи од железнице Србије. Посебно је занимљиво да је ово једна од ретих одлука где су одборници били једногласни у одлучивању.

Чланови Удружења били су активни и према Министарству за капиталне инвестиције, тачније на иницијативу нашег угледног грађанина и познатог књижевника г. Данка Поповића примљени смо код помоћника министра за железнички саобраћај г. Дејана Ласице који нам је обећао помоћ око добијања музејске локомотиве и уређења простора око железничке станице. У овим разговорима су учествовали г. Слободан Гавриловић и г. Миодраг А. Бошковић.

На територији наше општине, тачније у компанији "Шамот" постоји доста средстава из области железничког саобраћаја. Захваљујући нашем земљаку и пријатељу ове идеје г. Срђану Степановићу и спонзорима које је он пронашао, од "Шамота" су купљена два теретна вагона и једна локомотива "маневарка", а искрено се надамо да ћемо од "Шамота" добити и нешто од материјала на поклон, као што су шине, прагови, скретнице...

Скоро да смо привели реализацију доласка парне локомотиве из Смедерева, али нам је целу замисао покварио неко из железница Србије, надамо се привремено.

Водили смо разговоре са председницима суседних општина Младеновац и Топола и обојица су оценила нашу идеју као перспективну

и обећали помоћ у реализацији пројекта.

До краја августа требало би да потпишемо споразум о заједници српских удружења која гаје идеју очувања парних локомотива, а посебно железница узаног колосека, коју би сачињавали: "Шарганска осмица", "Balkan Steam" и "Баштина и будућност - Аранђеловац 1859", и да тако удружени тражимо пријем у Европску заједницу парних локомотива и уских колосека, чије је седиште у Бриселу.

Миодраг А. Бошковић

Допис Удружења грађана "Баштина и будућност - Аранђеловац 1859"

Налик на "Шарганску осмицу" наше Удружење је дошло на идеју да анимира заинтересоване стране за оживљавање пруге узаног колосека на релацији Аранђеловац - Младеновац (32 км).

Према неким нашим истраживањима директно заинтересоване стране за овај подухват би биле:

- Општина Младеновац, чијом територијом пролази 10 км трасе, бањско-туристички центар "Селтерс", туристичка организација Младеновца са својим потенцијалима (Космај, Црквине, Марковачко језеро);

- Општина Сопот са својим потенцијалом (туристички комплекс "Бабе", манастири на Космају, Тресије и остали подкосмајски потенцијали);

- Општина Топола, чијој понуди би био додат још један ексклузивни туристички садржај;

- Општина Аранђеловац, пре свега Буковичком бањом, Букуљом, Орашцем, Гарашким језером и осталим туристичким капацитетима;

- Железница - туристички сектор где би организовали део радне снаге и остваривали пословне ефекте на експлоатацији "Шумадијске кривуље";

- Министарство за капиталне инвестиције са аспекта републике, јер би укупна туристичка понуда на нивоу републике са оваквим садржајима била атрактивнија за пробирљиве Европљане које би "Шумадијска кривуља" сигурно асоцирала на чувени "ОРИЈЕНТ ЕКСПРЕС" са почетка прошлог века;

- Град Београд који би у својој понуди имао на 50-ак километара доброг пута, једну изузетну атракцију за своје и грађане и туристе.

Важан детаљ у овом предлогу је тај, да је читава траса у целости сачувана, укључујући и успутне станице и пристаништа, а да је зграда аранђеловачке железничке станице у поодмаклој фази рестаурације.

Шта даје реалност овом нашем предлогу:

Савремени грађанин, Европљанин или Србин, свеједно, живећи у данашњем отуђеном свету има духовну потребу за "добрим старим

временима", а ту илузију му пружа "Шумадијска кривуља" - Лајковачка пруга.

"Ђира" би пролазио кроз питоме шумадијске крајолике још не-деградиране околине, воћњаке, ливаде, винограде, кроз типично шумадијска села са аутохтоном архитектуром. Чисто и лепо као пре сто и кусур година.

Из тог идиличног воза пуцао би поглед ка Орашцу, Оплепац би био као на длану, Космај, Венчац, Букуља, Рудник, у даљини на исток кад је лепо време преко Мораве хомољска побрђа, а на запад плаветнило Повлена, Маљена, са севера обронци Авале, тако рећи пола Србије.

На успутним станицама би поред ресторанских капацитета могли да се ураде и смештајни капацитети са етно мотивима.

Утржни туристички радници би могли да организују разне комерцијалне манифестације, на пример прела, комишања, продајне изложбе производа домаће радиности, лековитог биља, млечних производа, хајдучке вечери, рецитале, екскурзије, па и комплетне свадбе, ко жели ексклузиву.

Уосталом, о садржајима би се старали они којима је то специјалност, али ето, само да наведемо неке од могућности.

НА КРАЈУ, НАША ОСНОВНА ИДЕЈА ЈЕ ДА СЕ НЕ УПРОПАСТИ ЈОШ ЈЕДАН СРПСКИ ЕКОНОМСКИ ПОТЕНЦИЈАЛ И УПОЗОРАВАМО ДА ЈЕ ОВО МОЖДА И ПОСЛЕДЊИ ТРЕНУТАК ДА СЕ НЕШТО ПРЕДУЗМЕ !

Удружење грађана
"БАШТИНА И БУДУЋНОСТ - АРАНЂЕЛОВАЦ - 1859"
АРАНЂЕЛОВАЦ

На основу члана 23. Статута општине Аранђеловац ("Општински службени гласник", бр. 10/02),

Скупштина општине Аранђеловац, на седници одржаној 21. 06.2005.г. донела је

О Д Л У К У

О ПОКРЕТАЊУ ИНИЦИЈАТИВЕ ЗА ПРОГЛАШЕЊЕ ЗГРАДЕ ЖЕЛЕЗНИЧКЕ СТАНИЦЕ У АРАНЂЕЛОВЦУ ЗА КУЛТУРНО- ИСТОРИЈСКО ДОБРО

1. Скупштина општине Аранђеловац покреће иницијативу за проглашење зграде Железничке станице у Аранђеловцу за културно - историјско добро.
2. Одлуку доставити Министарству за културу Републике Србије и Заводу за заштиту споменика културе у Крагујевцу.

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ АРАНЂЕЛОВАЦ

Бр. 06-166/05-01 од 21. 06. 2005.г.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ,

Мирослава Гушић, дипл.инг.техн.

Сећање на шумадијског "ћиру"

Раних педесетих година прошлог века, за нас децу из Копљара, прво сазнање о шумадијском "ћири", био је писак парне локомотиве, воза, који је у петнаест часова заокретао на кривини, званој Прљуша, хитајући према железничкој станици. Старији би рекли: "Ево га воз ужинар". За нас децу, лети је писак локомотиве био мање радостан, јер је значио крај игре и време пуштања стоке на испашу. Било је њива и ловада уз пругу, али све до поласка у школу пругу смо прелазили без задржавања у друштву родитеља. Мада од пруге удаљени пар стотина метара, будно се мотрило на нас. Зато једва дочекасмо полазак у школу...

Одведоше нас до школе, удаљене два километра, равним путем безмало паралелним са пругом и запретише да само тим путем морамо ићи. Али нама није требало много да нас деца из фамилија Јоксимовићи и Павловићи за који дан наговоре да до школе идемо пругом. Ходамо доста дуже, прво прашњавим, некад и блатњавим путељком до пруге, па нешто више од километра пругом, и опет преко вашаришта прашине и блата до школе. Али пруга за нас беше ризница доживљаја.

Већ ујутру на кривини Прљуша срећемо воз, вагони путнички и теретни, натоварени угљем, циглом, бурадима, кацама, корпама... Машемо путницима... Ходамо шинама раширених руку, као птице, ко ће дуже да издржи... Бројимо дрвене прагове. Завлачимо се у пропусте (ћуприје) згурени, још је суво, јесен је. А на десетак метара од пружног насипа негде испод сеоског гробља, огромна зидана каца широка седам а дубока пет метара, намењена скупљању бујица воде у пролеће са околне падине. И ту се спуштамо. И наравно држећи се рукама о камен, пентрамо се такмичећи се, ко ће први да изађе. Прва искуства из алпинизма.

А тек железничка станица... Право одушевљење. Три колосека, резервни вагони. Скретнице. Зграда громада, каменом зидана кућа на спрат. Старе, огромне липе, клупе за седење, цвеће, пумпа за воду. И ми тако закаснимо у школу. После пар опомена и укора родитеља пругом смо више уживали враћајући се из школе.

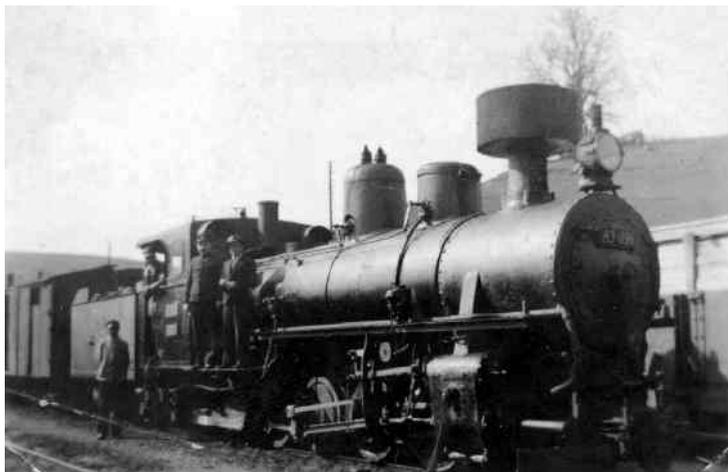

Ово су сећања на прве доживљаје. Било је помало и страха да воз не крене, нарочито када смо помагали код утовара грожђа, шљива и вина, које су наши родитељи, углавном у то време виноградар и воћари, превозили на продају у Ваљево, Ужице и колубарски крај.

Свакако је најромантичније било путовање возом од Копљара до Аранђеловца. Остало ми је у сећању прво путовање. Био је то договор. За празнике су нас децу, овде пре свега мислим на своју сестру и брата од тетке Љиљану и Микицу, водили на причест у нашу цркву у Орашцу. Пошто је било много лакше, нама, постити за госпојински пост, обећамо ми да ћемо испоштовати пост, али да нас воде у Аранђеловац на причест, и то возом, и то на цео дан.

Велика Госпојина 1957. године. Буди нас бака Славка по изласку сунца. Ми наравно већ будни, радосно устајемо, свечано се облачимо, не тражимо да једемо и росним пољима хитамо ка железничкој станици. Копљарци из Суморине, Липара, центра села свечано обучени са торбама и корпама хране стрпљиво чекају воз. Доста света. Бринемо само да уђемо и да буде места бар за баку. Она је, док смо ми спавали, после пољских радова, спремала ђаконије од хране које смо понели.

Наједном иза кривине зачу се писак локомотиве, стиже "ћира" са облаком дима. Ужурбани уђосмо у путничку класу, унутра дрвене клупе, пуно људи и Шумадинаца и Пречана и Помораваца. Жене већином повезане марамама, мушкарци у опанцима и ципелама, сви чисти, умивени. Неки иду у цркву, неки у бању, прерадило се у пољу, крај августа а време лепо. Нађосмо једно место за седење а нас троје похитасмо на прозор. Први километар је такозвана наша деоница, жмуримо, преслишавамо се до ког железничког прага смо дошли, препознајемо наше маркације на младој церовој шуми. Вијугамо кроз познате нам ливаде, стижемо у Липар поред дворишта наших вршњака. А онда Амазонија. Уђосмо у непрегледну богату шуму звану општински забран. Позно лето, лишће већ жути и опада, жбуње мења боју, све је мирно само се чује клопарање воза. Дижемо се на прсте тражимо погледом наше њиве у атару Бања... А кад изађосмо из забрана, отвори се видик и пред нама врхови три планине Рудник, Венчац, Букуља, а иза леђа виде се Опле-нац и Топола. Воз и даље вијуга селом Бања а за тили час ево нас и на станици Орашац. На рампи машемо комшијама који коњском запрегом иду орашачким путем такође у град. Неки путници огладнели, отвори се завежљај, забели погача, зажутеше се батаци, али ми се држимо - ни трага од глади. Још петнаестак минута кривудања кроз Врбицу и већ смо на периферији града.

После тачно 45 минута путовања стижемо у железничку станицу Аранђеловац. А тамо већ вашар. Фијакеристи и кочијаша чекају муштерије. Господа из прека са уживањем седе у фијакере, а ми преко Вашаришта и Јешовца пешке хитамо ка цркви. Црква светог архангела Гаврила не препуна, свештеник отпочео службу, мирис тамјана и свећа - мир и достојанство. Хвала Богу, у здрављу се причестисмо.

По причешћу, у дебелом хладу липа у порти цркве навалисмо на бакине ђаконије. Били смо опет спремни на нове доживљаје. А тек фотографисање код "сликара" Гицоја! Нас троје на црно белој фотографији, достојанствени, помало дрчни, превише озбиљни за свој узраст. Ваљда је било такво време...

После подне у порти цркве - велики вашар. Цео парк око цркве испуни се младим и лепим светом, играше неколико кола уз свирку хармоникаша, без озвучења. А кад паде вече, вратисмо се у Копљаре препуни утисака.

"Ћиром" сам 1967. године отишла у Београд на студије. Путовање до Младеновца није било ништа мање романтично. "Ћиром" сам у Копљаре доводила и своје пријатеље са факултета. И за њих и за мене овај воз је увек био и остао - воз "Романтика".

Светлана Јовановић

"Млин и мрак самле"

"За Нову 1925. годину на аранђеловачким улицама први пут блјесну електрика. Осветли и озари варош у ноћи када започе најљућа зима која се памти, а која све заогрну дебелим слојем снега. Али, да не би млина Боже Маринковића у Циганмали, који самле густу помрчину и просветли чаршију, тешко да би Аранђеловац први пут међу многим варошима добио електрику о којој се до тада само сањало..."

"Фирма 'Инжењер Славко Бокшан - машинско и електротехничко предузеће' из Београда закључила је концесиони уговор бр. 16224 од 6.11.1924. године са аранђеловачком општином о електрификацији Аранђеловца. На основу тог, првобитно је у парном млину Боже Маринковића, који се налазио са леве стране, испред тадашњег моста, на путу за Младеновац, инсталисан трофазни генератор снаге 35 кВА, 3 x 400/231 волт, 1000 обрта на минут, 50 херца, са припадајућим уређајима. Генератор је добијао погонску снагу са главне трансмисионе осовине млина, коју је кретала парна локомотива јачине 50 коњских снага. Генератор са уређајима био је постављен у једној засебној просторији млина, величине 9 x 3 x 3 м. Ова првобитна електрична централа стављена је у погон уочи Нове 1925. године, а одобрење за трајан рад добила је од Министарства трговине и индустрије V број 4126 од 10.3.1925. године."

Наслов и цитат је из текста "Почетак и развој електрификације на подручју Електродистрибуције - Краљево", издатог 1994. године, аутора Бранка Танасијевића, дипл. ел. инг.

Удружење грађана је у јубиларној сто педесетој годишњици рођења Николе Тесле, уз велику финансијску помоћ Електродистрибуције Аранђеловац, обележило место и почетак рада прве електричне централе у Аранђеловцу.

26.07.2006. год. на Дан града Аранђеловца обележје је открио унук првог запосленог - др Љубомир Белић. Радове на плочи-обележју је извела каменорезачка радња "Аранђеловац гранит", а идејно решење израдио је Милутин Вељовић.

Плоча захвалности поново на зиду у згради гимназије

Јануара 2005. године, на Светог Саву, на дан школске славе, у аранђеловачкој гимназији извршен је повраћај и уградња мермерне плоче на којој је исписан текст захвалности г. Танасију Думовићу, овдашњем трговцу, који је давне 1929. године издвојио средства да се у гимназију доведе водовод.

Шездесетих година прошлог века такво обележје било је непожељно на зиду ове установе. Плоча је скинута и негде одложена.

Захваљујући сећању нашег суграђанина Славољуба Јовичића Кића, који је нашем председнику скупштине Миодрагу А. Бошковићу рекао да се присећа да је плоча скинута и да се налази у породичној гробници Думовића на гробљу Рисовача, чланови нашег Удружења крећу у потрагу да се плоча пронађе, очисти и постави на своје место у згради гимназије.

И овај задатак је успешно обављен, пре свега захваљујући породици Грујице Величковић из Младеновца (директни потомци породице Думовић) који су сачували ову мермерну плочу. Наше Удружење су овластили да преузме плочу и обави све радње око њеног постављања у згради гимназије.

Заједно са управом гимназије, наш члан г. Милутин Вељовић направио је договор и идејно решење простора са новопостављеном плочом, која истовремено освежавајуће делује у прелепом објекту аранђеловачке гимназије.

Каменорезац Милијан Васић из Буковика обавио је радове на детаљном чишћењу старе мермерне плоче, додао још једну плочу која ће подсећати на време и извршиоце повраћаја, одрадивши и комплетну монтажу, а да за све послове није тражио никакву надокнаду.

Боривоје Десивојевић

Плоча на згради аранђеловачке гимназије

Занатска чаршија

Општина Аранђеловац, Удружење грађана "Баштина и будућност - Аранђеловац 1859", Удружење урбаниста Србије и Удружење пејзажних архитеката СЦГ, 22. априла 2006. године расписало је општи јавни и анонимни конкурс за урбанистичко-архитектонско решење за уређење старог дела града под називом "Занатска чаршија".

Стигло је пет конкурсних радова, а жири у саставу: председник др Радосав Швабић, председник СО Аранђеловац, заменик председника дипл. инг. арх. Драгана Бига, представник Удружења урбаниста Србије, чланови мр Драган Вујичић, представник Удружења пејзажних архитеката СЦГ, дипл. инг. грађ. Миленко Ивовић, представник Удружења грађана "Баштина и будућност - Аранђеловац 1859", дипл. инг. арх. Славица Ференц, представник Удружења урбаниста Србије и дипл. инг. арх. Јелена Милосављевић, представник Завода за заштиту споменика културе из Крагујевца, 25.07. на основу прегледаних радова,

доделио је:

- прву награду у вредности од 300.000 динара ауторима рада "ФЕЊЕР" (аутори: Милан Младеновић, Бојан Станојевић, Александар Поповић и Иван Радуловић);

- другу награду у вредности од 150.000 динара ауторима рада "БА888" (аутори: Милена Вукмировић, Борис Кунчер, Срђан Милорадовић, Александра Ђукић и Станислав Мирковић) и

- две треће награде у укупној вредности од 100.000 динара ауторима радова: "1111" (аутора Јовице Милошевића) и "5844875" (аутори: Маријана Бајкић и Ивана Јовановић).

Награђени радови су 26.07.2006. године проглашени и изложени у Етно кући уз велики број званица и грађана, а изложбу је отворио председник општине др Радосав Швабић.

Милутин Вељовић

Културне активности Удружења

Удружење "Баштина и будућност - Аранђеловац 1859" свој рад заснива на културолошкој основи, која представља бригу о духовној и материјалној култури и традицији српског народа.

У току овог периода Удружење је организовало прославу Бадњег дана на нашем Градском тргу, који се налази у доњем делу вароши. Ово традиционално окупљање сваке године привлачи све више житеља нашег града који овакав вид дружења сматрају правом духовном светковином. Такође, и бојење ускршњих јаја је већ традиционални програм дружења и едукације деце са посебним потребама, који се организује у сарадњи са хуманитарном организацијом Деца у срцу.

Удружење Баштина и будућност представља се и као издавач. Објављена је књига Драгољуба Радовића Каплара, пореклом из Јеловика, трагично преминулог у време Другог светског рата. О овој збирци, на Михољдан, беседили су уредник Бранислав В. Недељковић, Владета Коларевић и Омер Петојевић. Веома занимљив садржај, који је такође одржан у Етно кући, носио је назив Међу јатацима. Било је речи о хајдуцима у нашем шумадијском крају, али и о хајдуцима уопште у српској историји и традицији. О овој занимљивој теми, пред многобројним посетиоцима, говорили су аранђеловачки проучаваоци фолклорне баштине и писци Владета Коларевић и Војислав Веселиновић.

Удружење је и један од организатора представљања књиге Српско село Американца Џоела Халперна. Промоција овог дела одржана је у Орашцу, где је овај знаменити проучавалац наше традиције и својевремено боравио. О првом преводу ове књиге на наш језик говорили су: Мирослава Лукић-Крстановић, Бојан Жикић и издавач Мирослав Мишкановић.

Интересантни су и разговори вођени са господином Ђорђем Лупшићем, одржани у Етно кући, при чему су навирала сећања на стари Аранђеловац, на знамените људе и догађаје нашег краја.

Удружење се већ годинама залаже за рестаурацију и обнову објекта старе железничке станице, који би се ставио у културолошку и туристичку понуду наше општине, као и уређење Градског трга у доњем делу вароши који би својим новим обличјем и рухом постао још једна битна туристичка дестинација нашег града.

Удружење је и у овом периоду остварило добру сарадњу са Центром за културу, Задужбинским друштвом Први српски устанак, Удружењем Деца у срцу, медијским кућама РТВ Шумадија, ТВ Сунце.

Показује се да је концепција за коју се Удружење залаже утемељена на вредностима које наилазе на све већу потврду и интересовање, нашта указује и све већи број поклоника наших програма.

Иван Златковић

О хајдуцима и јатацима

Хајдучија као појам и појава преузета је из народног живота као облик "ратног" привређивања у мирнодопским условима, када су преступништву склони појединци одметнути од сваке власти гледали да се заимају бавећи се лоповлуком, као својим додатним занимањем. Од тих прихода стварана је "првобитна акумулација капитала", у спрези 'ајдука, корумпиране и подмитљиве власти и јатака - који су, обично као виђени људи, скривали 'ајдуке од потера, и њихов плен инвестирали у некретнине, те су тако своје имовине издигли изнад просечности и сиромаштва... док су се 'ајдуци мало од свога посла овајдили, јер озлоглашени као зликовци и пробисвети ретко да су доспели да се предаду смиреном животу сељачког живља, од којих су углавном и потицали. Многе је и неправда одвела у 'ајдучију, а и политикантске поделе засноване на династичким и страначким острашћеностима.

Прикупљајући грађу за етничку историју Шумадије наметнуо се закључак по веродостојним запажањима и "заслугама" којима је оптерећена свака већа имовина у нашој околини, да су се многа виђена домаћинства закопитила на 'ајдучком капиталу, чега су многи и данас свесни, сматрајући да због тога и данас испаштају... а да многи замиру остајући на незахвалном потомству и женском породу.

Колико је 'ајдучки поредак у старини био жив, и некако уважаван чак и пожељан као облик друштвеног понашања, сведоче предања којима смо ушли у траг. По једноме од њих (захваљујући Живану Пиперину из Липовца) човек који реши да се одметне у 'ајдуке, да би знао шта ће он и његови од тога дочекати, вечи уочи Ивањдана (7. јула) пусти волове у ливаде - које су тад већ бивале покошене и зденуте у плашће, те гледајући кад се волови заиграју који ће пласт по реду да претуре. Ако претуре први пласт и другог пола и оду на брзину да брсте - одустаје од 'ајдучије, јер ће по том предсказању, на свом првом и другом колену видети зло с очима од свог 'ајдучког живота. А ако претуре седам-осам, и више пласта, то је знак да ће неко њихов испаштати тек на осмом или деветом колену, што не сматра неком својом греотом, те узима пушку и одлази у 'ајдуке.

Имовине стицане од 'ајдучке стране сматра се да су оптерећене великим проклетством, од којег је преступник и при ситном лоповлуку (крађи оваца на пример) умео да заштити, тако што, по Војканима из Врбице, украђену јаловицу никад сам не поједе, већ са десетак њих најмање - који га при том благосиљају, те она клетва коју изриче власник овце бива оспорена, те никоме не може да науди.

Владета Коларевић

Песме Драгољуба Радовића Каплара

Под Називом "БАШТИНА", Удружење грађана је прошле године установило библиотеку сопствених издања. Под редним бројем 2, штампана је збирка песама Драгољуба Радовића Каплара, родом из села Јеловика. Овај песник, иако скромног образовања (само четири разреда школе), поседовао је истанчани осећај да стихом и песмом изрази најтананија осећања чисте народне, шумадијске, душе.

Писао је и певао о свом завичају. Себе је називао "песником шумадијских гора и народа".

Издање ове збирке песама, која се састоји из два дела, "Судбоносни тренутак витешког Краља Александра I ујединитеља" (прво издање из 1934) и "Уздисаји Букуље" (први пут штампана 1941. године), у ствари је репринт са обимним уређивачким допунама и дорадама. Обе песмарице аутор је давно штампао, о свом трошку, у скромној опреми и веома малом тиражу.

Несрећног песника, веома младог, однео је ратни вихор 1943. године. Није имао породицу, те је иза себе оставио мало података.

Прошло је много година, да би обе песмарице, поново, угледале светлост дана.

Захваљујући случајним "препискама" у листу "Политика", установљено је постојање заборављеног стваралаштва, песника Драгољуба Радовића.

У предговору ове збирке песама, уредник издања је написао:

"На исти начин, из новинских чланака, потписник овог предговора је сазнао за постојање ових песама. Сазнања о аутору и о садржају његових песама били су довољни да се Удружење грађана "Баштина и будућност - Аранђеловац 1859" прихвати посла приређивања и уређивања за ново издање обе збирке песама.

Намера Удружења грађана је, као издавача, да се песме Драгољуба Радовића Каплара, као завичајна баштина, сачувају од заборава и да у повећаном тиражу дођу до руку читалаца".

Ова књига је штампана у тиражу од 300 примерака.

Књига је, одмах по изласку из штампе, подељена школама, библиотекама, пријатељима, љубитељима лепе поезије и многим другим читаоцима.

Сви трошкови издања ове збирке песама су покривени из прикупљених добровољних прилога, што је доказ да још увек у нашем народу постоји добротинство када је штампање књига у питању.

Први приказ збирке песама обављен је 12.10.2005. године на Михољдан у просторијама Етно куће. Било је право задовољство видети велики број присутних љубитеља лепих књига, поезије и културне баштине.

Користим прилику да се захвалим господи Владети Коларевићу и Омеру Петојевићу, који су ми помогли приликом приказивања садржаја ове књиге.

Друга промоција је одржана на Томиндан (19.10.2005. године), у пуној сали месне заједнице у селу Јеловику, родном месту песника Драгољуба Радовића.

Овом приликом, део тиража ове књиге подељен је рођацима фамилије Радовић и комшијама - Јеловичанима.

Бранислав В. Недељковић

Познати Аранђеловчани

Живорад Тодоровић

Жика Стрип - Жак Себастијан (1925-1969)

Жак Себастијан нам је упечатљиво описао живот боема:

"Боем спава на земљи,
Покрива се новинама,
Храни се буреком,
Умире усправно без свеће,
А сахрањује га општина".

У овим речима садржан је начин живота великог боема и уметника живота, нашег, давно почившег, Аранђеловчанина Живорада - Жике Тодоровића.

Жика је рођен 1925. године у Аранђеловцу. Отац Илија, код нас, и у нашим крајевима познат по надимцима "Прстенко" и "Ситница". Надимак је добио по асортиману робе коју је продавао по вашарима и пијацама у Аранђеловцу и околини. Жикина мајка Софија, узорна домаћица и мајка, бринула је о узгоју и васпитању својих седморо деце. Жика јој је био најмлађе дете. Основно и средње образовање је стекао у Аранђеловцу. Одрастање у суровим условима живота, нарочито после Другог светског рата, сигурно је утицало на његов каснији живот. Као дечак, са оцем и браћом је ишао по вашарима радећи поред тезге са "ситницама". Писао је у својим аутобиографским приповеткама, да је радио све послове који су доносили неку зараду, а тиме и могућност прехрањивања. Дозволио је себи "луксуз" (Жикин израз), да крајем 1944. године приступи партизанима и тако постане учесник НОП-а. Из тог периода живота и "ратовања", Жика нам је оставио доста анегдота. После рата одлази у Београд, кратко борави у Француској, поново Београд, враћа се у Аранђеловац ... итд.

Почетком шездесетих година прошлог века, за време боравка и лечења у Аранђеловцу, урадио је више слика, илустрација, плаката и разног проспектног материјала. Једно од његових значајних остварења је огромно платно "Пађење хана у Сибници" (фебруар 1804. године), који се и данас налази у школи "Први српски устанак" у Орашцу.

У својим приповеткама и на својим платнима, Жика је описао и осликао многе значајне личности из јавног и културног живота. За узврат, о њему су писали и стихове му посвећивали: Душко Радовић, Брана

Петровић, Матија Бећковић, Слободан Марковић, Божидар Шујица, Јаков Гробаров и многи други.

Жика Стрип је умро веома млад, у навршеној 44. години живота (1969. године). Рана смрт је дошла као последица туберкулозе и као последица боемског коцкарског живота.

За живота, Душко Радовић је опевао коцкара Жику Стрипа:

"Боловао си у дивном трансу,
између 'идем', 'сома' и 'пота'...
Сва права! . . Увек за нијансу
био си јачи од живота".

Ови стихови су епитаф који је Жики наменио Душко Радовић.

Жика није заборављен. Већ неколико година уназад, у штампи се појављују чланци и песме посвећени Жики Стрипу: "Политика", "Телеграф", "Новости". Пишу: Слободан Новаковић (2000), Божидар Шујица (1996), Богдан Тирнанић (1998), Боро Његован (2000) и други.

Новинар Богдан Тирнанић је написао својеврсну "карактеристику" за Жику: "Први списак (списак "лудака"), потиче с краја педесетих и почетка шездесетих година. Сачинио га је фамозни Жика Стрип, први хроничар андерграунд Београда. Жика, који је у животу био све и свашта, па и сликар, имао је некакав атеље - мансарду на Теразијама, који је, у оно време, био највећа илегална спаваоница у граду, где су ноћивали сви који су заборавили где им се налази кревет, ако су га уопште имали. Жика је педантно записивао ко се све "учланио" у тај клуб спавача - јавних птица". И ... следи тај фамозни списак, од сликара и глумаца ... па до лудака и убица.

Најсвежији податак, да Жика Стрип није заборављен је чланак колумнисте Јакова Гробарова, објављен у недељном издању "Политике" (18. јун, 2006). Рубрика носи назив "Кафански бисери". Гробаров је целу рубрику посветио овом давно преминулом пријатељу, бојуму.

Сећања Гробарова су везана за многе дане проведене са Жиком у познатој београдској кафани "Безистан". (Жика је био главни сведок свих безистанских догодовштина. А било их је напретек. Како и не би, кад одатле није избијао до касних послеподневних сати, када се пео до своје мансарде "на седмом небу", како су је звали многи Жикини пријатељи: коцкари, ваљатори, тапкароши, бојуми, па и заљубљеници у филм...-Ј.Г.)

Поред поменуте приповетке "Покераши", Ж. Тодоровић (Жак Себастијан) је у сопственом издању, штампао још две приповетке:

Жика Стрип "Аутопортрет"

- "Спавачи" (Пожаревац, 1967) и
- "Ноћне птице" (Београд, 1968).

Све три приповетке су аутобиографског карактера. Књиге - књижице, по садржају, немају значајну литерарну вредност. Наравно, данас их нема у продаји. По темама које обрађују, по времену и људима који су описани у тим књигама, ваља размислити о репринту ових књига, у неком, догледном времену.

Приредио: Бранислав В. Недељковић

Напомене:

При сачињавању овог текста, коришћени су:

- садржаји - текстови из књига Ж. Тодоровића,
- расположиви новински чланци,
- део материјала-рукописа, проф. Милутина-Бибе Симића, на чему сам захвалан супрузи М. Симића, госпођи Нади Симић (Б. Н.).

Детињство једног великог уметника

(Из дипломског рада "Улога и значај Живана Сарамандића на нашој и иностраној оперској сцени")

Живан Сарамандић је рођен 2. априла 1939. године у Београду.

Крштен је исте године у Цркви Светог Марка. Био је старије дете Миодрага, трговца и музичара, и Живке, службенице. Млађа сестра Љиљана је рођена 1941. године. Исте те године, због бомбардовања, цела породица се сели у Аранђеловац, родни град његових родитеља. После седамнаест сати проведених у рушевини бомбардоване зграде, Живанов отац остаје потпуни инвалид. "Могао је да слуша, говори и гледа; ја сам му доносио новине и, кад би ме замолио, окренуо бих му главу да види шта се догађа на другој страни, у односу на положај у којем је седео".¹ Такве сцене дубоко су се усадиле у младог Живана, а најболнији и најтужнији тренутак детињства је, свакако, очева смрт, 1945. године.

Прве слике којих се сећа из најранијег детињства су везане за сељење од једне до друге адресе. Једно време су живели код мајчиног оца Илије Милићевића Шиље, кафеџије.

Прадеда са очеве стране, био је чувени домаћин из села Буковика код Аранђеловца, Јован Сарамандић, који је кнезу Милошу поклонио део шуме и парка где се налазе чувени извори из којих се већ јако дуго експлоатише кисела вода. И после, цела очева фамилија је имала велику улогу у Живановом одрастању.

У први разред основне школе кренуо је годину дана раније. Био је врло нејако дете и слаб ђак. Ствари почињу да се мењају на боље онот тренутка, када му се стричеви враћају из заробљеништва.

Наиме, најмлађи стриц, Станимир Сарамандић, адвокат, у обавезама око подизања Живана, решио је да помогне његовој мајци. То је радио и из захвалности према Живановом оцу који је млађег брата одшколовао. Већ после неколико месеци, Живан постаје најбољи ђак у разреду.²

1. Борис Бизетић, За бакшиш су долетали новчаници, Женски свет, стр. 10.

2. Титов певач, Blic News, 2003, стр. 35.

Његови први певачки кораци су били неуспешни. Није био примљен у дечји хор. Речено му је да има леп глас и добар слух, али и да му је, у исто време, глас слаб и да не вреди да долази. Међутим, касније се ипак домогао хора, где је чак једно време имао страх од изласка на бину, али се убрзо тога ослободио.³

Цела Живанова фамилија и по очевој и мајчиној страни је била веома музички обдарена и талентована. За то су имали и генетске предиспозиције с обзиром на то да се Живанов предак, Василије Стефановић, звани Сараманда, који је назив добио по двома бабама - Сари и Манди, прославио својим продорним гласом још у Првом српском устанку. Духовита је прича да је у бици на Мишару на прави начин искористио своју "грлатост". Наиме, пошто је Карађорђе имао прилично нејак глас, за било какво дозивање на бојном пољу био је задужен управо Василије. Његов отац је свирао неколико инструмената и док су живели у Београду дружио се чак и са неколико великих оперских певача, међу којима је био и Бранко Пивнички који је у неколико мандата био управник београдске Опере, а на тој функцији је био и кад је, много година касније, Живан примљен у Опери. Преко поменутог стрица, долази у контакт са гитаром. Стриц га је научио неке основне акорде, али га је Живан врло брзо превазишао у свирању.⁴ Постао је добар гитариста, на гитари изводи чак и оперске арије. "Опасан сам хармонизер, а то је виши степен свирке".⁵

Од најранијег детињства, захваљујући стричевима који су у кући гајили певање италијанских канцона "Матината", "Соле мио", развио му се истанчан укус и љубав према тада ређе слушаној музици. А захваљујући свирању тзв. класичних-анимир оркестара у аранђеловачком парку, усађује му се и љубав према концертној музици и композиторима, као што су Шуберт, Штраус...

Живан постаје ученик престижне, аранђеловачке гимназије. У њој се у то време оснива забавни оркестар и њен члан постаје и петнаестогодишњи Живан, тако да суботом и недељом почиње да свира на школским приредбама и игранкама.⁶

3. Титов певач, Blic News, 2003, стр. 35.

4. Из разговора са Живаном Сарамандићем, 29.03.2006.

5. Титов певач, Blic News, 2003, стр. 35.

6. Нисам Пет Бун ни Пери Комо, Дуга, број 865, 1962, стр. 37.

У гимназијском хору је, разуме се, био најистакнутији члан. Тада је то био један од бољих ђачких хорова у окружењу. Певали су Мокрањчеве руковети и имали неколико изванредних певачких подухвата.

Иако у патријархалној средини, Живану је, због финансијске ситуације у породици, било дозвољено да већ са петнаест година почне да свира у кафанама и баровима. За то време је измењао неколико жанрова али му је репертоар увек био уметнички. Певао је на политанске и црначке песме. Певао је песме које су захтевале јак и добар глас. Једна од омиљених песама из тог периода, коју је маестрално певао, била је "Стара река", Пола Робсона. Певао је тада и "Гранад", као и познату италијанску песму "Незахвално срце". Уз помоћ једне старе Италијанке која је живела у Аранђеловцу, успео је да савлада текст те песме. Бравурозно ју је певао иако ту песму певају тенори.

Афинитет за озбиљну музику стекао је преко "синдикалног разгласа" у Аранђеловцу, где је емитована музика одличних оперских певача: Амелите Галикурчи, Зинке Кунц, Тита Гобија, Тина Росија и других.⁷

Марко Десивојевић

Живан Сарамандић
са супругом Милком

7. Из разговора са Живаном Сарамандићем, 29.03.2006.

Ђуниски посланици ¹

Било их је четворица. Двојица у 19. и двојица у 20. веку.

Сви су живели у данашњој улици Краља Александра, на Ђунису, на истој страни улице и удаљености на око 50-ак метара један од другог. Ђорђе Урошевић и Младен Јовановић су били прве комшије. Кућа до куће. Друга двојица Павле и Илија Михаиловић су били отац и син.

Ниједан од њих није рођен у неком од места са подручја садашње општине Аранђеловац. Као да је Лука Баралија, родом из Шарана код Горњег Милановца, први посланик из тек проглашеног Аранђеловца 1859. године, "повукао ногу", да у срезу Јасеничком, а затим Орашачком, прву реч имају људи дошли са стране.

Подаци о посланицима:

Ђорђе (Петра) Урошевић, трговац

Рођен је 1850. године у Жабарима, општина Топола, а умро у Аранђеловцу 1914. године. Човек од угледа. Богат.

Два сина, рођена у 19. веку, завршила су медицину. Могли су да се школују у Бечу или Прагу, али је то изискивало велике новце.

Ђерке је удавао у Смедерево, Крагујевац, Горњи Милановац. Њихова венчања је објављивао у новинама. Није пропуштао да наведе време венчања и цркву у којој ће се обавити венчање, као и то да су Ђерке Ђоке Урошевића, народног посланика и трговца из Аранђеловца.

У Аранђеловцу нема живих потомака. Већина његових кућа, као и имања око Аранђеловца, конфискована је после Другог светског рата.

Био је посланик у 19. веку.

У његовој кући, до улице, сада се налази пољопривредна апотека "Аркоор", а у дворишту више власника нових кућа.

Младен Јовановић, трговац

Рођен је 1851. године у Загорици код Тополе. Умро је 1903. године у Аранђеловцу. Био је председник општине аранђеловачке и посланик у

1. Текст из необјављене монографије "Насеље Ђунис"

---

19. веку. У Аранђеловцу нема живих потомака.

У Чачку му је живео син Чедомир, фармацеут. Чедомир је 1960. године очеву кућу (кућни број 13) продао Војиславу Арсенијевићу, родом из Винче, столару, па возачу аутобуса, из Аранђеловца. У тој кући је сада Самостална трговинска радња "ЛАСТА", коју води Војислављева ћерка Љиљана Павловић.

Павле Михаиловић, абаџија и трговац

Рођен је 1833. године у Пружатовцу, код Младеновца. Умро је у Аранђеловцу 1911. године.

Био је посланик од 1903. до 1906. године. Приписују му се заслуге за неке услуге Краљу Петру Карађорђевићу, извршене за време владавине Обреновића до 1903. године.

По некима, оне су биле одлучујуће да буде биран и изабран за посланика.

Илија (Павла) Михаиловић, банкар и индустријалац

Рођен је 1875. године у Пружатовцу, код Младеновца.

Најимућнији Аранђеловчанин између два рата. Имао је своју банку у Аранђеловцу и филијалу у Београду, рудник мрког угља у Орашцу, извор киселе воде у Даросави и две бензинске пумпе у Београду. Био је власник акција код "Мериме" у Крушевцу и "Соко" у Мостару, код увоза бразилске кафе и бензина и код извоза шума.

Имао је већи број кућа и локала у Аранђеловцу, као и већи број парцела у Аранђеловцу и око њега.

Био је посланик пуних 35 година непрекидно, од 1906. до 1941. године. Стрељан је после Другог светског рата, а целокупна имовина му је конфискована.

У Аранђеловцу нема живих потомака.

У кући бр. 21. до улице где је била банка, сада је продавница паркета "Ламинати", као и продавница резервних делова за привредна возила "Феремото", а у дворишном делу куће, где је Илија некад становао са породицом, сада је више породица.

Још неке појединости о посланицима

Били су цењени, поштовани и уважавани. Имали су кумове људе од угледа као и индустријалце, проте, богате трговце, а њих су узимали за кумове први људи вароши. Имали су доста деце. Као да су се такмичили ко ће да их има више. Ђорђе је имао 13, Младен 9, Павле 11 и Илија 6. Скоро у просеку по 10-оро деце.

Њихови гробови су у близини Старе капеле, као и гробница Павла Михаиловића, огромна, полупразна и хладна. И данас се дешава нешто слично. Сахранити се данас поред Нове капеле представља "привилегију". Мада, то у крајњем случају и није нека привилегија, јер се сахрањују "седам ашова под земљом" као и сви други смртници.

Грујица Ч. Лазаревић

Аранђеловачки пијац

Све мање је остало људи који се сећају како је изгледао стари аранђеловачки пијац. Мислим на онај пијац од пре рата, наравно од пре више од 65 година, колико мене памћење служи и колико се свега још добро сећам.

Пијац заједно са колском вагом и многим другим детаљима, који се тесно везују са дешавањима која су свакодневни део живота тога времена, остала су ми у трајној успомени и слике се понављају као на неком филму који сам гледао толико пута.

Мислим да је то пре свега због тога што сам ја, могло би се рећи одрастао крај пијаца, па и на самом пијацу и та дечачка знатижеља да чујем све и видим што више учинила је своје. Много тога се сећам и ко зна колико би могао о томе да причам и пишем.

Кад то све после толико времена и даље гледам, намеће се једно мишљење иза кога апсолутно стојим да је пијац био центар Аранђеловца, његов најважнији урбани и историјски простор и његов значај далеко превазилази све оно што је о њему писано (ако је писано) и што се о њему данас мисли.

И да се мало сликовито изразим, аранђеловачки пијац је исто што и београдске Теразије. Све разлике се бришу ако се посматра од коликог је значаја тај један део града и вароши за тај град или варош.

То је тако годинама било. Аранђеловац је био мала варош. Имао је својих две-три хиљаде становника. То су углавном били људи занатлије свих заната и занимања. Колари, столари, ковачи, поткивачи, бравари, казанџије, абације, кројачи, кожари, шустери, опанчари, пекари, бербери, трговци и кафеџије. Било је и неких ређих заната, као што је било и чиновника општинских и среских, наравно у мањем броју, а и учитеља и професора зависно од тога колико је школа и ђака било.

Људи су живели на селу, радили су тај, нимало лак, сељачки посао од јутра до касне вечери и тако из дана у дан. Али мало их је било који макар једном недељно нису морали да крену за варош. Да се нешто поправи, да се алатке оклепају, да се стока поткује, па и да се нешто купи. Прво со, шећер, гас, па дуван и шибице, а онда и нешто вредније.

Треба купити мараму, неку лепу кошуљу. Жене траже белила и понеку помаду, а за оне што могу купују и панталоне, опанке и по неки већ наручени антер и јелек за важне и свечане прилике.

Али у варош се одлазило исто толико и да се нешто прода и узме колико толико пара, како би се после опет куповало.

Најважније је рећи да, без обзира ко је и са којим послом у варош ишао, сељак прво иде на пијац. И кад на пијаци не купује и не продаје, он прво иде тамо. То је прилика да се све види, да се и испоздравља са свим пријатељима и познаницима из многих села које давно видео није, али и да се поприча и чује све оно што га интересује. Да, што би се данас рекло, сазна шта се прича и шта ће то да нам буде. То се једино могло на пијаци. А ако је дошао нешто да купи, он обилази и разгледа колико се нешто плаћа и можда може ли то да буде и јефтиније. Ако продаје, он већ зна колико ће да цени, само проверава да ли да не омаши и како то други раде.

А сваки петак, пазарни дан, то су посебне приче. Колико кола, волова, крава, опасних коња и шпедитера, ту има и чеза и фијакера, прави вашар и више од тога. Џамбаси купују коње и ждребад. Сељаци продају жито, па би да после купе волове. А пијац пун пунцат и нема шта нема. Знојава лица, промукли људи, бришу се пешкиром и потегну срце ракије. Треба издржати и обавити толики посао.

Удара длан о длан, стежу се шаке, кибицер сече. Нек' је са срећом. 'Ајмо на вагу. Куд несташе двадесет кила. Па прошлог петка сам ту јуницу мерио, жали се продавац. Вага говори, каже кантарџија и пише признаницу. Треба мерење платити. Да попијемо, каже продавац. Не могу, вели купац, већ је се смркло, а ја морам код Пере Баџе да узмем што је оклепао, па у Трешњевицу. Милисавко буши џакове. Он ради за Косту Цинцарина. Дубоко угура шиљак у џак. Извуче га, сипа жито у шаку. Није ти, бре, ово, Тривуне жито к'о прошле године. Је л' ти, беше из Крћевца? Јесте, тако је. Па сад, рекао бих, има мало више кукоља, а има влаге, није се осушило. Боље је него лане, каже Тривун, и из најбоље њиве. Прва класа. Нађи боље на целој пијаци, даћу ти га џабе. Такав је пијац. Продаје се све, жито и кукуруз, јечам и овас, суве шљиве, краве и волови. Људи се погађају, рекло би се и свађају, али посао се некако прави. А женска пијаца пуна. Нигде места. Баба Аница виче на жене: "Мичите се од моје тезге, ја сам то место општини дебело платила!"

Комешају се жене и померају ка Војином магацину. А на пијаци има свега, зелениша, свакојаког поврћа и воћа, живине живе и заклане, јаја. Има сира и кајмака, старог и младог, и пуни лонци, и пуни заструзи. А жена колико ти душа хоће, младих и старијих, шарених марама, лепих блуза. Има на женској пијаци и по неки сељак. Ту је обавезно и деда Тиле из Рупника са његовом корпом јаја. Он ниједан петак не прескаче. Купује се све и свашта, а варошке жене журе кући да деци и мужу припреме ручак.

Ту је и шаљивџија Ганди, поткивач. Прилази млађој снаши и пита је - шта продајеш млада? А она открије корпу и каже - љуспе и три за динар. То су јаја, каже Ганди. А оно што ти мислиш да су јаја, то су муда. И смех старијих жена и млађарије којој тај разговор прија.

На пијаци је и Илија Прстенко. Пуна тезга свакаког ситниша, бижутерије, шнала и игала и, рекло би се, нема шта нема. Виче Прстенко - од динара до динара, распродаја код Илије прстенџије.

И тако полако пада мрак. Људи, кола, волови и краве, празне и пуне канате, жене и празни лонци и шерпе, заструзи и обрамице, полако одлазе кући.

У животу аранђеловачке вароши пијац и вага на њој били су од значаја из још једног, веома важног, разлога. Ниједан политички скуп, ни пре ни после рата, на коме се говорило и агитовало, није био на другом месту него на пијаци, а говорници су се пели на вагу и врло гласно поручивали шта ће то да уради њихова партија кад дође на власт. Радикали су клицали Илији Михајловићу и одобравали сваку његову реч или реч представника радикалске странке који би дошао из Београда. Демократе су биле за Чеду Плећевића и звиждали су кад год би неко од радикала говорио. Огромна већина нас после рата пред сваке изборе узвикивала је "Шане Радован, Шане Радован!" Исписане пароле свакојаким бојама дизале су се у вис и спуштале доле. После рата све је било мирно и, рекло би се, једнодушно. Нико се није чуо да мисли другојачије и да није за друга Шана и Радована.

А пре рата било је великих свађа, па и директних обрачуна. Само неко помене "мајку" видиш полети штап право на нечију главу. Одлети онај криви рукохват штапа и до десет метара, а глави не фали ништа. Додуше, њој је помогла шајкача или шубара, а ако је остала чворуга на глави, она се не види. И тако се ти политички неспоразуми почну да решавају на лицу места све док не дотрчи жандармерија, а она, ко свака власт, брзо направи ред. Мислим да је било 1938. године кад је за председника општине изабран Милан Станојловић "Баћа", ковач, представник Демократске странке. Да би прославили ову победу демократе су, тамо негде где је женска пијаца, пекали вола. Радикали су одмах спевали погрдну песмицу: "Опозиција гола, испакла вола, да направи даћу и на'рани Баћу".

Било је за време рата и неких ружних ствари које је тешко заборавити, а оне су се одигравале баш на самој пијаци. Тамо су излагани побијени многи млади људи, како би се народ застрашио од сваке борбе и отпора. Али и то је део историје и не може се прећутати. Сад бих хтео да још нешто кажем о људима и догађајима везаним за пијац и простор око њега, нешто што би требало да буде најинтересантније и што можда не треба заборавити. Поготову што се све то дешавало око пијаце и у њеној непосредној близини. Пијац се налазио на почетку Занатске улице, и та се улица пре рата звала Престолонаследника Петра, а после ослобођења Партизанска улица. Ако је било разлога да се промени ово друго име за мене би било нормално да јој се вратило оно старо, од пре рата.

Али немам ништа против ни за име које сада носи. Пре свега, због тога, што је та улица била занатлијска или у правом смислу радничка. Све од Врбичке школе и Божиног млина, биле су куће и радње аранђеловачких занатлија. Рекао бих, правих мајстора, разноразних занимања и познатих и угледних грађана Аранђеловца.

А међу њима је било и великих мајстора и врло познатих људи и личности.

Тоне Извонар са своја два сина имао је машинску радионицу којој није било равне и у много већим варошима тога времена. Мој покојни отац, који је много волео и ценио мајтор Тонета, кад год би се у кафани на ту тему причало, говорио би: "Људи, Тоне може да направи што очима види!"

Прва личност, рекао бих, те наше занатлијске улице несумњиво је био Милан Станојловић Баћа. Баћа је током целог дана са својим мајсторима и калфама вадио из ватре врело гвожђе и ударао чекићем по наковњу, исто онако као што су радили и Аца Ћирић и Алекса ковач. Али Баћа, кад заврши посао облачи белу кошуљу и сиво одело са штрафтама са црним шеширом и машном и тако иде у кафану. Вредело га је слушати кад говори. Одмерено, паметно, без повишеног тона и жеље да се наметне. Слуша друге и клима главом свакоме ко говори, ако је у праву.

Сам пијац био је омеђен са две кафане, доле од Циганмале била је кафана "Женева", или познатија као „Појарина кафана“, а он је опет био мој отац. То је било са источне стране, завршавао се другом, већом кафаном „Централ“ и њен власник је био Мирослав Благојевић, који је ту кафану купио од „Чеде Бакрачила“, који је кад је продао кафану „Централ“ отворио кафану „Српски краљ“. Иначе са јужне стране пијаце целом дужином текао је поток Кубршница.

Повише Благоја Стојановића, трговачке радње, или преко пута Алексине касапнице, на самој ивици Кубршнице, налазила се поткивачка радња коју су држали два ортака Буда „Кулов“ и Милан „Ламбра“. Обојица познати поткивачи и мајстори. „Ламбра“ је био иначе један од најбољих пушкара. Поправљао је ловачке пушке и изузетно лепе кундаке, обично од ораховог дрвета и то му је за оно време био као неки „хонорарни“ посао.

Преко пута пијаце, опет уз саму Кубршницу, тик уз Ђунисански мост налазила се једна дугачка зграда са више малих занатских радњи. Биле су две касапнице, једну је држао Митар Јанковић, баба Аничин зет, велики галамџија и шаљивџија, поготову кад му се деси (а то је било доста често) да неку попије. Поред те касапнице била је и мала трговачка радња, коју је држао Чеда Јефтић, на крају, према Цигамали била је берберска радња чији је власник био Живомир Миловановић, само због поодмаклих година, он није радио, него је све послове пренео на мајстор Јефту. Мислим да је Јефта рођени Војвођанин. Врло говорљив, шаљивџија, али и добар мајстор. Поред свог фризерског заната он је радио још два посла. Пуштао је пијавице. У радњи је било неколико тегли са пијавицама. То су биле неке зеленкасто црне глисте дужине до десет центиметара. Па ако се неко не осећа најбоље, обично мало више подгојен и доста веће килаже од нормалне, кад осети неке сметње у глави или око срца, долазио би у берберницу да се изује и метне ноге у лавор. Мајстор Јефта ухвати три четири пијавице и стави му на листове на обе ноге. Пијавице се залепе и сисају крв. Па кад се рашире и заокругле оне падају у лавор, а „пацијенту“ одједном олакша. Наравно, Јефта добије свој заслужени бакшиш, а пацијент се захваљује јер му је много боље и „свануло пред очима“.

На зиду, поред огледала у радњи су била окачена двоја клешта, права зубарска. Додуше мало зарђала и служила су ако неко не може да издржи зубобољу, онда на сцену ступа Јефта. Узме клешта, каже „пацијенту“ да зине, лупи га клештима по зубу, овај што је на столицу закука од бола, Јефта каже: „Тај је!“. Онда клештима очас посла излети зуб, а он га свима показује, и стварно је то радио као најбољи данашњи зубари.

Дођем ја да се подшишам једног дана, пред полазак у школу. Таман седох на столицу, неки кишовит дан, кад упаде мајстор Шандор. Шандор је био кројач и имао је радњу у авлији одмах повише трговине Воје Дамњановића. По националности Мађар, али добар човек и мајстор уклопио се у чаршију као да је наш. Кад га Јефта угледа на вратима и надувену вилицу каже мени: „Устај“ и смести мајстор Шандора у столицу, узме она већа клешта и само рече: „Зини“. Шандор отвори уста, а Јефта га лупи по једном кутњаку. „Је л' овај“, пита Јефта. Шандор мало јекну и слеже раменима. „А је л' овај“, опет ће Јефта, и опет се све исто понови. „А... сад знам“, рече Јефта, „то је овај у средини!“. Стеже зуб клештима и повуче.

Не деси се ништа, само Шандор јауче онако отворених уста. Јефта не попушта, окреће на једну па на другу страну. Шандор га држи за руку и види се да не може више бол да поднесе. Хтео би да све батали или макар мало да предахне. Али Јефта чврсто држи клешта и зуб и повуче из све снаге. Шандор устаде са столице. Јефта га сад повуче, онако стојећи, што би се рекло, што јаче може, нешто пуче, Шандор паде на неки стари тросед, закука и прилеже, а Јефта зуб и добар део вилице показује Шандору: “Мој, мајстор Шандоре, ја што год почнем завршим, ја сам мајстор Јефта”.

Кафана „Централ“ била је и сељачка и варошка кафана. Петком па и другим данима кад су вашери или нека окупљања на пијаци у њој су били махом сељаци. Поподне, а поготово празником и недељом у кафани су седели варошани и угледни трговци, којих је, хвала богу, највише било у центру Аранђеловца, а то је око пијаца. Они би пили кафу, разговарали, или играли карте.

Негде 1941. године, одмах како је рат почео, Жика Турчин, најмлађи син Илије „Прстенка“, познати београдски боем, реши да формира нешто као боксерски клуб, или још много боље рећи, „Жикину боксерску школу“. Он се уочи рата, па и кад је заратило и Београд окупиран, мувао по Београду, па пошто је био спортски тип, ваљда у неком боксерском клубу, почео да тренира и боксује и то своје знање хтео је да пренесе на омладину Аранђеловца. Било нас је тридесетак који смо сваки дан долазили на таван код Илије „Прстенка“ и тамо ударали у џак са песком са два пара боксерских рукавица. Рукавице је Жики од уштављене јагњеће коже, направио неки ћурчија.

И тако после два месеца наших боксерских припрема, Жика закаже бокс меч у кафани „Централ“ једне недеље пре подне.

Он испише плакате (иначе је од тог писања и цртања за биоскопске представе, зашта је био ненадмашан за време и после рата у Београду, живео и добро зарађивао), са тим плакатама које смо полепили по вароши Жика позове Аранђеловчане на први бокс меч у вароши. Борбе су биле у свим категоријама. Од најлакших до најтеже. А главна борба је била у тешкој категорији између Животе Анића, познатијег као Жика Главоња, и њега. Скупило се народа, пуна кафана. Рат је и народ жељан било шта да види.

Све претходне борбе протекле су некако мирно. Било је разбијених носева и мало крви, али без великих узбуђења. Последња борба у тешкој категорији између Жике Анића и Жике Стрипа.

Жика Главоња већи, доста тежи, дужих руку и снажнији, али са скромним знањем. Жика Стрип лакши, фино грађен, много бржи и технички далеко спремнији.

У рингу судија Власта сајџија. Отпоче прва рунда. Стрип облеће око Жике Главоње па, богами, ту падне и неки директ, кроше, а Главоња стоји, пружио руке и не помера се. Доби он у првој рунди добре батине.

Друга рунда поче, опет исто, Жика Стрип скакуће и ђа левом, ђа десном удара Главоњу, рекло би се, све јаче и жешће. Одједном, средином друге рунде крете Главоња, сатера Стрипа у ћошак и поче да удара и по глави и у стомак и за врат. Власта судија виче: „Брек, брек!“, Главоња не реагује. Кад се Стрип измигољи и хтеде да побегне из фаталног ћошка и конопаца, Жика га ухвати и леже на њега. Тад се сломи тај стуб где је било више рвања него бокса и Жика Стрип паде на патос под ноге публици, који поустајаше да га дигну са патоса. Стрип се обраћа Главоњи и виче: “Овај је луд“. Власта подиже руку Жики Главоњи који је остао у рингу и прогласи да је добио меч техничким нокаутом пошто је Жика Стрип испао са ринга и пао на патос.

Тек после наста гужва, Стрип виче да се настави борба и поправи ринг. На ринг се попе публика, Стрип хоће да бије Власту како је могао да прогласи Главоњу за победника. Власта трчи заједно са публиком по рингу и бежи од Жике. Жикини пајташи вичу: “Главоња је победио“ и тако у гужви, граји, надвикивању заврши се први бокс меч у Аранђеловцу.

После једног растуреног радикалног збора на пијаци, где је интервенисала жандармерија због великог гушања и гужви која је настала између радикала и демократа па је збор морао да буде прекинут, у кафани код мог оца скупило се пуно сељака, симпатизера демократске странке, који се ту склонише из гужве која је претходила. Ту се нађе и Чеда Плећевић, адвокат и лидер демократа за Аранђеловац. Пошто попише по прву ракију неко повика да говори Чеда. Остали то прихватише и цела кафана виче: “’Оћемо да чујемо Чеду“. Чеда стаде иза келнераја и поче: “Драга браћо и сестре...“ али од галаме оних што су подале не чују и вичу: “Попни се, Чедо, на астал, да те сви чујемо“. Мој отац рече момку: “Скини чаршаф са астала и донеси столицу“. Момак скину чаршаф са астала и пође да донесе неку јачу столицу из кафанске сале.

У том неки сељак устаде и каже: “Ево ти, Чедо, моја столица, па се пењи на астал.” Чедо не гледа да је то столица, на којој је седео овај сељак, од шпер-плоче па загази једном па другом ногом, шпер-плоча пуче, Чедо пропаде, паде на леђа, а ноге му остадоше у столици. Почеше сељаци да вуку столицу и ослободе му ноге да може да устане и онако неспретно вукући исцепаше му панталоне. Стоји Чедо и гледа у онај народ око себе и поцепане панталоне. А Баћа ће му онако шеретски рећи: “Па ваљда си, Чедо, научио како пролази онај ко са астала говори са народом!” Поменуо сам поткивачницу на пијаци у којој су радили ортаци Буда „Кулов“ и Милан „Ламура“. Рекао сам да су били добри мајстори и да им је радња била на најбољем месту. Међутим, најпознатији поткивач у Аранђеловцу био је Сава Минаковић. Сава је имао радњу повише куће Скочајића у горњој вароши негде преко пута садашње посластичарнице „Зелена јабука“.

Саву су сви познавали и они којима је поткивао коње и волове и којима није. Често је силазио у тадашњи центар Аранђеловца, а то је био пијац и посећивао околне кафане. Волео је да се виђа са народом и да прича са сељацима. Сава је био изузетно крупан и јак човек, али миран и нарављив. Умео је да скрене пажњу на себе и разбије монотонију у свакој прилици, а нарочито у кафани. Као поткивач војску је у балканским ратовима и Првом светском рату као и сви остали поткивачи, служио у коњици.

Кад би дошао у кафану, онако још са врата, као да се налази пред одредом постројених војника, пуним и јаким гласом командовао би: „Дивизион сјаши“ или „На коње!“. Такав је био Сава. Једног дана, био је петак, доведе један Белосавчанин младог вранца код Буде и Милана да га поткује. Не знам да ли му је то било прво поткивање, али вранац немиран, рже и скаче и не да ни предњу ни задњу ногу. Муче се ортаци, али не вреди ништа, не могу да приђу коњу. Сељак који је већ навраћао у кафану, дође да се пожали Сави, „Можеш ли“, каже он, “да ти, мајстор Саво, нешто ту помогнеш?”. “Морам да га навикнем да се поткива, овако ми нема ништа“. „Иди тамо и реци им, сад ћу ја да дођем“. „Нема тог коња кога Сава није потковао!“. Изађоше пуно сељака из кафане да виде шта ће да буде, изађох и ја са њима. Сава гледа коња, он везан за стуб у поткивачници и врти се у круг, лево, па десно, па у круг. Сава му полако прилази од главе, тапше га по врату, онако полако па по сапима и коњ као да се мало смири.

Одједном, Сава се саже и сави под задње ноге, зграби их и подиже обе. Коњ се смири, окреће се, стоји на две ноге и као да се пита шта се то деси. А Сава каже: „А сад, Милане и Будо, закивајте потковице!“ . „Алал вера“, каже сељак. Чуо сам, али нисам веровао да Сава може да подигне и две ноге коњске одједном, ако затреба.

На крају, пијаца и вага за садашње генерације и оне које ће доћи после њих не смеју да буду обичан градски урбани простор. Пијаца је најзначајнији историјски споменик овога града. То треба да буде светилиште, музеј и парк који треба да скрене пажњу свим Аранђеловчанима, а посебно онима који долазе у овај град. Аранђеловац треба да има своје обележје и шарм по многим природним лепотама, које се морају чувати и сачувати. Исто тако и по историјским споменицима, са традицијом која се не сме заборавити.

Размислимо, ко ће, ако не ми, исправити неке грешке које смо из незнања и нехотимично направили.

Милош Миловановић

Под Букуљом

У бањи за срце, децу и благословене жене
(Година када је у књиге Управе уписано свега 665 гостију)

Летњиковац Београда

И ако сада није, Аранђеловачка Бања би могла постати ранде-ву монденског Београда, оног најтежих кеса и највиђенијих глава и најлепших леђа и ногу. Само кад би мало имало смисла у Министарству Народног Здравља. Треба додати нешто даровима природе. Овде нема ниједног честитог хотела једино још "Старо Здање", зидано пре 60 година са намером да се у њему смести прва српска Скупштина, има сада мало комфора. Нико из Аранђеловца, из оне несносно дугачке улице са двеста-триста кућа са једне и друге стране, не улаже ни динар у лековиту бању и ако се иза прозора, ноћу, у тим сниским кућама, пребројавају милиони у готовом и дају под скупи интерес.

Срећом, ове године истиче закуп конзорцијуму, који је несрећно експлоатисао бањске изворе толиких година и помишља се на велика преуређења. Прво, на каптирање нових извора, а затим на много рационалније искоришћење воде. Јер сва конзорција радила је свега 8 сати дневно и пунила водом 4-5 вагона, док је потражња данас на неких 20 вагона, иако је литар Буковичке Воде баснословно скуп, од 6 и по до 13 динара. Само Нови Сад потребује 3 вагона, а одавде се шаље 4 вагона за целу земљу! Управник Бање г. инжињер Душан Милетић и комесар бањски г. Никола Трифуновић уверавају ме, да ће после рационалног искоришћења и паметније продаје воде, потрошња достићи и 30 вагона дневно. Због тога су буковичка и аранђеловачка општина, иза којих стоје неколико банака, одлучили да траже од државе концесију за 50 година, ради експлоатације извора с тим да уреде бању и сазидају првокласне хотеле. Ако се то одобри у парламенту и збиља почне остваривати и ова изврсна бања под Букуљом добије савременији изглед, онда ће она убрзо постати стециште Београда, велики летњиковац са безброј вила. Само тако. А данас нема где да се мрдне. По подне се уживају само чари доброг варења, пред вече се неке новајлије возају по малецком језерцету где се сваки час чамци преврћу и сентиментални љубавници слећу у муљ. Увече има само, после свирке рога, пријатна вечера у свежини

шкрипа виолина и тресак цимбала и како је традиционална томбола укинута, публика одлази на представе сталног позоришта или у биоскоп Старог Здања, да се шета кроз џунгле и пејсаже Индије. Само ту још има електрике и живота, иначе свугде је пала дубока ноћ, по бањском рејону. Понекад г. Марковић, познати суфлер и глумац београдски намами своје познанике на концерте. Били су г.ца Бошњаковић и г. Б. Николић. Вече рецитација. Кад то није Бог зна како успело, заказан је био сутра-дан "фамилијарни концерт са игранком и лутријом". Опет мало рецитације и један ајн-актер. Онај исти који је и јуче игран само други наслов. Јуче се комад звао "Хоће жена у бању" а данас "Убићу се". Па ипак, лутрија је требала да извуче трошак али како је пало свега 180 динара, то су главну нумеру (печено прасе са паприком и флашом блатине) опет извукли глумци. Публика се на крају крајева насмејала и отишла задовољна. То су једине дистрикције ноћи. Сутрадан увече, ако дође Добрица Милутиновић као што је заказано, биће једна тургењевска ноћ. Иначе, биће само једна једина и велика наслада одличног варења стомака.

А сутра као и данас...

М. Световски
(Часопис "ВРЕМЕ", четвртак 24. јула 1924.)

Фудбалски времеплов

Пре 50 година, у августу 1956, одвијале су се припреме ФК "Шумадије" из Аранђеловца за предстојеће такмичење у III зони.

Противничке екипе су биле са територија:

СЛАВОНИЈЕ:

- "Пролетер" - Осијек,
- "Шпарта" - Бели Манастир,
- "Борово" - Борово;

БАЧКЕ:

- "Раднички" - Сомбор,
- "Хајдук" - Кула;

СРЕМА:

- "Срем" - Сремска Митровица;

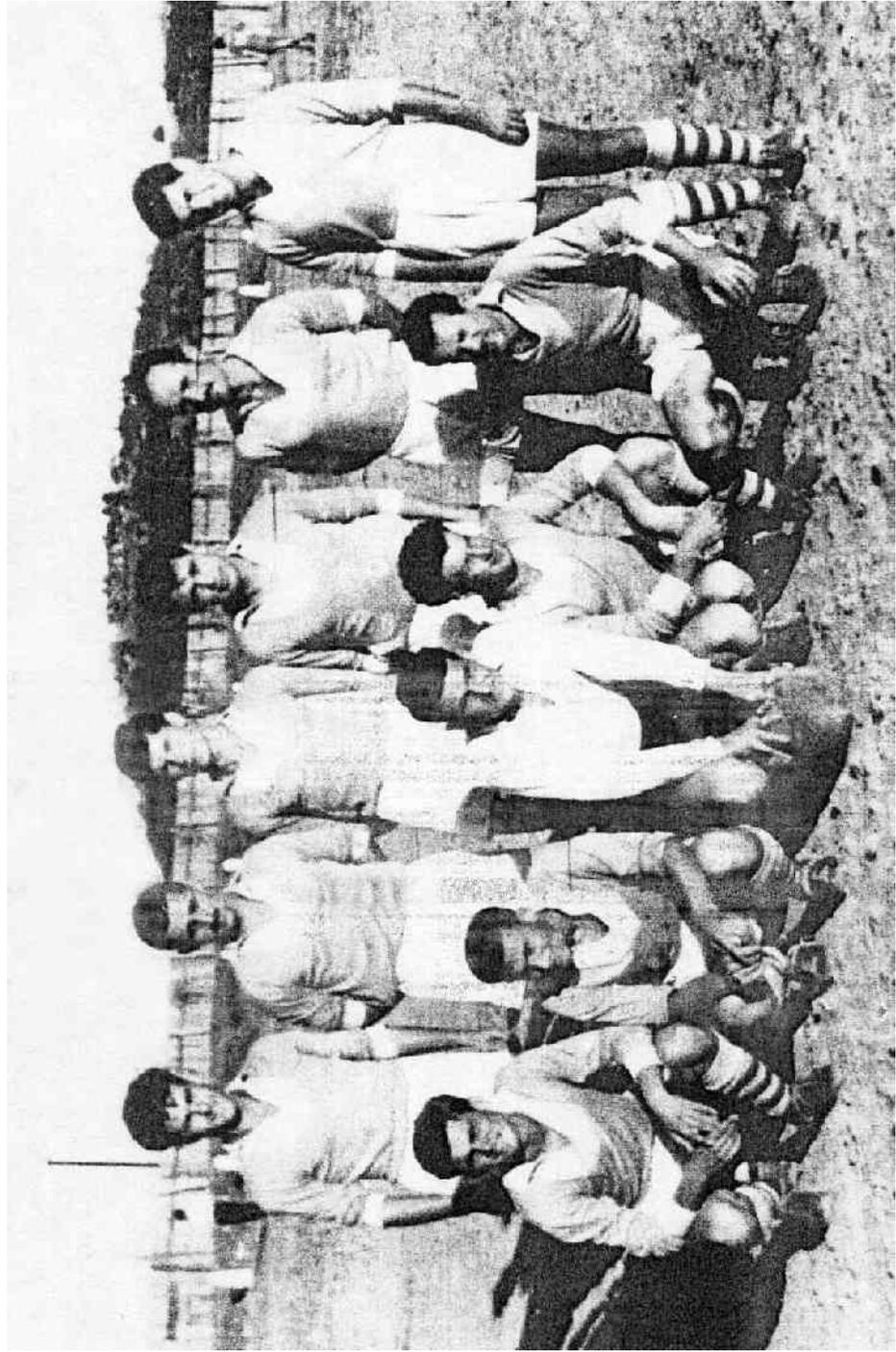
БАНАТА:

- "Динамо" - Панчево,
- "Пролетер" - Зрењанин,
- "Банат" - Кикинда;

ГРАДА БЕОГРАДА:

- "БУСК" и "Графичар" и
- из наше ближе околине:
- "Будућност" из Ваљева.

Део припрема се одвијао на Букуљи, а играчи су били смештени у планинарском дому. Тренер Негосав Радосављевић је покушао да оспособи неке нове снаге (Слободан Сојка Јовановић, Радмило Ера Симић, Раца Швабић, Марковић, Љубомир Петровић, затим млади првотимци Павле Ћирић и Стеван Михаиловић) који би са искусним играчима Лазаревићем, Ћитићем, Милованчевићем, Весовићем, Р. Хочеваром, А. Кошчичарићем, Миловановићем, Јовичићем, Божићем, Лукићем, В. Максимовићем, Неговановићем (није имао право наступа у првих 10 кола) и А. Хочеваром обезбедили "Шумадији" солидно место на табели.

"Шумадија": горе (с лева на десно): С. Неговановић, Д. Весовић, С. Михаиловић, А. Божић, В. Милованчевић, А. Кошчичарић; доле: П. Ћирић, С. Јовичић, С. Лазаревић, Р. Хочевар и М. Лукић

Ветерани: горе (с лева на десно): Милош Милованчевић, судија, Вита Швабић, инжењер из глине (непознато име), Рашко Томић, Живојин Скочајић (у сенци), Живодраг Андрић, Драгослав Јовановић, Милче Новаковић; доле: Љубе Јовичић, Миомир "Ђика" Јовановић, А. Ћитић и Аранђел Теофановић Миланче

Пре пријатељских припремних утакмица организован је сусрет изабраних, тренера Н. Радосављевића, против мало необичног састава ветерана и тројице активних играча, о чему нам сведоче 2 фотографије и састави тимова.

"Шумадија": Лазаревић - Весовић, Р. Хочевар - Кошчичарић, Милованчевић, Михаиловић - Ћирић, Лукић, Божић, Јовичић и Неговановић

Ветерани: Ћитић (активно играо), Љубе Јовичић, Миомир "Ђика" Јовановић, инж. из "Глине" (име непознато), Вита Швабић, Аранђел - Миланче Теофановић, Рашко Томић, Драгослав Јовановић "Павинац", Живојин ("Раднички" Крагујевац), Скочајић, Живодраг Андрић ("Партизан" Београд) и Милче Новаковић

Исход овог сусрета као и остали учесници нису нам познати. Судаћи по дешавањима у прва два кола првенства, "Шумадији" се није добро писало, што је у извештајима са утакмица I и II кола било својевремено пропраћено и у штампи.

Душан А. Теофановић

ФК "Светлост" - први раднички клуб

У 1979. години ФК "Шумадија" слави 50 година свога постојања, али се фудбал у Аранђеловцу играо и пре 1929. године. Како је прикупљање грађе за историју фудбалског спорта у току, забележили смо сећања савременика, јер писане документе још нисмо пронашли, о постојању првог радничког фудбалског клуба.

- На иницијативу младих аранђеловачких радника - сећа се Милан Ћирић, берберин - 1926. године у Аранђеловцу је формиран раднички фудбалски клуб, који је имао за циљ окупљање младих радника ради бављења спортом. Формирана је управа клуба, а за председника је изабран Марко Радовановић, обућар. На предлог професора Жике Матијашевића клуб је добио име "Светлост", усвојена су правила клуба и прикупљена средства за рад добровољним прилозима самих играча и симпатизера. Прве копачке су израдили обућари Душан и Аћим Тодоровић, такође бесплатно. -

Браћа Тодоровић су жива легенда аранђеловачког фудбала, па је њихов рад и у ФК "Светлост" био запажен.

- Ми смо помагали рад овог клуба - каже Аћим Тодоровић - јер су у клубу играли наши другови обућари: Милорад Тошић, Аца Мирић, Војислав Ћосовић, Никола Николић и други. Економ клуба Милан Ћирић, берберин, старао се о опреми играча па смо на његову молбу правили и прве фудбалске ципеле за потребе ФК "Светлост". -

Иначе по сећању Ћирића и Тодоровића, Клуб је имао своја писана правила, тренирао је на игралишту које се налазило на простору где је сада Трг града Загуана, није суделовао у званичним такмичењима, јер полиција није са симпатијама гледала на окупљање радничке омладине.

Клуб је расформиран 1929. године а исте године основан је ФК "Обилић" за чије се име везује 50-годишњица ФК "Шумадије".

Милосав Ћосовић
(Лист "Шамот", 31.01.1979)